

Politikk og kirkeliv i Tanzania

NILS E. BLOCH-HOELL

Tanzania er i Norge best kjent for sin president, *Julius Nyerere* og for sin «afrikanske sosialisme». Dette er interessant nok. Jeg tilbrakte tilfeldigvis 1. mai 1974 i Dar es Salaam, og ventet å oppleve en egenartet feiring av dagen. Men under mine lange spaserturer i Tanzanias hovedstad, på forskjellige tider av døgnet så jeg ikke antydning til førstemaifeiring. Jeg vet at presidenten holdt en manende kringkastingstale tidlig om morgenen. Men det var også det hele. Det er ellers flere ting som tyder på at Tanzania har et stykke igjen til en avklart politisk modenhet. En av grunnene er den konstante spenningen mellom Zanzibar og fastlandet. En annen hovedvanskelighet er den dårlige økonomi, som bl.a. skyldes mangel på utenlandsk kapitalinvestering. Forholdet til the United Kingdom har også vært anstrengt. Endelig er det sterk spenning mellom forskjellige politiske grupper i landet. Det siste pointet er ikke så mange oppmerksomme på her i Europa. Man fester seg ved at Tanzania er en ettparti stat, og tenker at *Tanu*, (Tanzania (Tanganyika) African National Union) med sine idealer om likestilling og selvhjelp behersker alt. Dette med selvhjelp er noe av en illusjon, og delvis en demonstrasjon overfor den tidligere kolonimakt. Tanzania har mottatt storstilt støtte fra Kina, også tusener av kinesiske teknikere og arbeidere. Og landet har mottatt og mottar svære beløp til uhjelp. Blant annet har Det lutherske verdensforbund gitt ca. 100 millioner kroner til et overmåte vellykket rehabiliteringsprogram for flyktninger fra nabolandene. Se Øystein Tveters artikkel i dette nr. s. 65 ff. Når det derimot gjelder «likestilling», et av sprogets mest misbrukte gloser, har jeg inntrykk av at Tanzania har lyktes i langt høyere grad enn de fleste land i Afrika. Det henger sammen med at Nyerere selv og hans regjering har vist måtehold og foregår med et eksempel som kan gjøre mange statsmenn både i og utenfor Afrika til skamme.

Jeg har antydnet at det allikvel mangler noe før landet har nådd en stabil politisk modenhet. Hvilket land har forresten nådd det? La meg få illustrere hva jeg sikter til med noen eksempler. Jeg har ferdes på forskjellige tider av døgnet til fots og alene i flere afrikanske land, men jeg tror bestemt at Dar es Salaam var den mest usikre by jeg besøkte. Jeg ser da bort fra at det forekom skyting og stenkasting i Addis Abeba mens jeg var der. Det hører ikke med til dagliglivet der, men skyldes den relativt stillferdige revolusjon som Etiopia gjennomlever. Men i Dar es Salaam advares man med god grunn mot å gå ute alene etter mørkets frembrudd. En finsk økonom, som er ansatt i et LVF-arbeid i Tanzania, reddet livet på en nesten mirakuløs måte etter et ran mens jeg var der nede. Men de som var kjent med forholdene, mente at finnen hadde tatt en unødige risiko ved å gå alene. Jeg bodde noen dager på et statseid hotell i Dar es Salaam, «Kilimanjaro», innkvartert av S.A.S. «Kilimanjaro» er ikke luksushotell, men prisene er skyhøye. Jeg betalte 175 shilling (ca. 160 kroner) for rom og frokost. Rommet var pent, men ikke flott. Jeg fant flere biller på rommet. Frokosten bestod av to ørsmå stykker toast, en kopp te, et lite glass saft, smør og litt marmelade. Et egg kostet syv shilling, en minibanan, som utenfor hotellet kunne kjøpes for åtte–ti øre, kostet en krone. Dette er regulær plyndring, og jeg betalte i bevisstheten om at jeg ytet en beskjeden uhjelp. Servicen var dårlig og dukene i spisesalen var skitne. Drikkepengesystemet på dette «sosialistiske hotellet» var så påtrengende at jeg med nød og neppe fikk utlevert min post. Og på flyplassen ble jeg som en av de få hvite passasjerene demonstrativt forbigått av tollfunksjonærene til fordel for farvede. Slikt opplevde jeg ingen andre steder i Afrika. Tvert imot møtte jeg overalt vennlighet og hjelpsomhet. Nå var jo tilsidesettelsen i flyhavnen utenfor Dar es Salaam en bagatell, for intet å regne mot de ydmykelser som de farvede i årenes løp har vært utsatt for. Og jeg møtte jo stor hjelpsomhet i Tanzania også, men *ressursene* der er begrenset. Da jeg manglet tak over hodet fordi hvert eneste hotellrom i hovedstaden var opp tatt, blant annet av Lions Club, fikk jeg til slutt en seng i et primitivt lite værelse i Luther House, der jeg som romkamerater hadde to tanzanianere med en nokså forskjellig døgnrytme fra min. Det var i og for seg en opplevelse som jeg var glad for, men den forteller likevel noe om hvor vanskelige forholdene er i Tanzania. Det må være riktig som Gertrud og Finn Allan Pedersen skriver at Tanzania er det fattigste av de tre østafrikanske landene Uganda, Kenya og Tanzania. Tallene på europeere og indere i Tanzania er omtrent halvparten av de

tilsvarende tall i Kenya, mens det er omtrent like mange arabere i begge land. Rasisme i vanlig forstand har man ikke i Tanzania.¹

Det er karakteristisk hva *Bengt Sundkler* forteller i sin uhyre interessante og engasjerende *Bara Bukoba. Kyrka och Miljö i Tanzania*, at Tanzania først i 1947 fikk sine første studenter med universitetskompetanse, lenge etter Kenya og Uganda. Men i de senere år er det utført et imponerende arbeid på undervisningssektoren helt frem til universitetsnivå. Trolig kan nå ikke langt fra halve befolkningen lese. Inntil januar 1970 ble ca. tre fjerdedeler av landets skoler og hospitaler drevet av kirkene.² Jeg har nevnt den indre politiske spenning i Tanzania. Den er i noen grad inspirert av den tidligere «folkerepublikken» Zanzibar, men ganske pågående grupper på fastlandet ønsker også en langt mer radikal marxistisk eller maoistisk kurs enn den som Nyerere går inn for. Nyerere ønsker ikke bare en afrikansk, men en tanzaniansk sosialisme. I denne spiller *ujamaa* (familieånd) stor rolle. Det vil si at fellesskapet i familie og stamme skal gi seg utslag i samarbeid og nabohjelp, nå også på det nasjonale plan.³ Dessverre er oppbyggingen av *ujamaa*-landsbyene blitt forsert, og bruk av vold og tvangsflytting har forekommet. Kirken står betydelig svakere i Tanzania enn i Kenya, og Uganda for den saks skyld. Ubetinget sterkest er den *romersk-katolske kirke*. Den hadde i 1971 ca. 2,5 millioner medlemmer av en befolkning på ca. 14 millioner.⁴ I de tre foregående år hadde kirken vokst med ca. 260 000, så hvis veksten har vært tilsvarende i årene 1971–74, må det i 1974 ha vært minst 2,75 millioner katolikker i Tanzania.⁵

1 Gertrud og Finn Allan Pedersen: *Afrikaglimt 2.*, Hellerup 1970 p. 57; jfr. *Buhaya – et hjørne av Tanzania*. Religion og kultur skildret af afrikanere, Hellerup 1971 p. 58. Gjennomsnittsinntekten var da i Tanzania kr. 400 pr. år!

2 Bengt Sundkler: *Bara Bukoba. Kyrka och miljö i Tanzania*, Stockholm 1974 p. 30; jfr. Norsk Misjonsleksikon 3, sp. 916 f. og *Africa Contemporary Record 1969-1970* pp. B 189 ff.

3 I samtale med tanzanianere fikk jeg bekreftet de opplysninger O.G. Myklebust gir i sin instruktive *Vindu mot Afrika*. Folk og land i oppbrudd, jfr.: Edvard Bull, *Øst-afrikansk bakgrunn*. Kenya, Tanzania og Uganda i fortid og nåtid, Oslo 1973 pp. 51, ff., 233 ff. Gjennomføringen av *ujamaa*-systemet har møtt motstand bl.a. fra landsbybønder som er tvangsflyttet. *Eric Robies* og *Blaine Littell*, *Afrika. Fantasi og Virkelighet*, Oslo 1974.

4 *Peace and Mutual Understanding*. Pastoral Letter of the Catholic Bishops of Tanzania, Dar es Salaam, Sept. 1972 p.1.

5 *Light. Love. Peace. One Hundred Years. Catholic Church in Tanzania 1868-1968* (u.å.) p. 32.

Under mitt korte besøk i Dar es Salaam kom jeg i god kontakt med de katolske «hvite fedre» og med generalsekretæren for Tanzania Episcopal Conference, Father Augustine Ndeukoya som, i likhet med andre ledende tanzanianske prester og biskoper, har sin utdannelse (og doktorgrad) fra Collegium Urbanum, som nå heter Universitas Urbaniana. Father Ndeukoya er samtidig direktør for Pontifical Mission Aid Societies i Tanzania. Det som kalles for bispekonferanse er noe langt mer. Den består av en kardinal, to erkebiskoper, 21 biskoper, tre apostoliske administratorer og en apostolisk prefekt. Disse møtes en gang årlig og har et utvalg som møtes to ganger om året. I virkeligheten er «bispekonferansen» den katolske kirkes kirkedepartement, utbygget med åtte avdelinger. Helsedepartementet ledes av en kvinnelig lege, og en annen kvinne leder departementet som kalles *community development*. Det finnes også et departement for *social action* som ledes av en legmann. Bare fire prester står som departementssjefer.⁶

Kirken utgir flere tidsskrifter, et illustrert månedsblad (15 000 eks.) og en avis som kommer hver fjortende dag (26 000 eks.).⁷ Legmannsarbeidet er vel utbygget i de senere år bl.a. med menighetsråd (ikke over alt) og bispedømmeråd. Det er betegnende at en av overskriftene i hundreårsjubileumsskriftet for den katolske kirke i Tanzania er: «*The Church is the People of God*». I helsesektoren har kirken konsentrert seg om *mindre* sykehus (25), poliklinikker (75) og fødselsklinikker (74), men til gjengjeld er det altså mange av disse institusjonene. Dermed har de sjanse til å overleve og fungere i en tanzaniansk nasjonalkirke.⁸ Selvsagt har kirken tatt seg av skolevesenet og kunne i hundreårsjubileumsåret 1968 vise til sine 1378 folkeskoler, 44 realskoler (et stykke på vei gymnas), 8 lærerskoler, og 65 yrkes- eller handelsskoler.⁹

Da jeg i en samtale med den høyreiste kardinal *Laurian Rugambwa* spurte hva som var det største problem for kirken i Tanzania, smilte han sjarmerende, støttet hodet i hendene og sa: «O, it is a difficult question». Da jeg så antydte at det kanskje var mangel på prester, svarte han benektende. Vel kunne man ha bruk for flere prester, men tilgangen på prestekandidater er god. I 1974 var det 580 nasjonale og 770 europeiske prester i Tanzania. Dessuten var det over to tusen

6 Ibid. pp. 31 f.

7 Ibid. p. 28.

8 Ibid. p. 25.

9 Ibid. pp. 19-24.

nonner, noen hundre legbrødre og ca. 6 000 kateketer. Det er nærmere 300 studenter ved de to presteseminarene. Utdannelsen følger det vanlige mønsteret med to–tre års filosofi og fem–seks år teologi. Sammenlignet med Kenya, Uganda og Zambia er Tanzania meget vel forsynt med nasjonale prester.¹⁰

Selvsagt er det langt igjen før den katolske kirke er selvstendig økonomisk og med hensyn til prester. Likevel er det et annet problem som opptar kirkens ledere sterkere. Det er adaptasjon, *tilpasning* av teologi og kirkeliv til tanzaniansk tenkemåte og livsstil. En annen vanskelighet er kirkens forhold til det politiske liv. Konfliktfaren ligger verken i konstitusjonen eller i Nyereres og hans regjerings holdning. Den er positiv nok. Presidenten uttalte ved åpningen av et katolsk college bl.a. «The days when our people chose between accepting the Christian religion or remaining uneducated have now gone. I am convinced that this is a good thing both for the nation and for the different churches. Serving the needy because they are needy, regardless of race, tribe or religion, can do nothing but good. This attitude, may be termed secular, but it is by no means irreligious».¹¹ Nyerere, som selv er katolikk, er positiv overfor kirken og ønsker å gi alle religionssamfunn fulle muligheter til utfoldelse. Men det finnes krefter som arbeider den andre veien. Derfor har kirken lagt stor vekt på å klargjøre sin positive holdning til den nasjonale oppbygning og å forsvare seg mot angrep. Allerede da Tanzania ble selvstendig stat i 1961, sendte de katolske biskoper ut et hyrdebrev, «*Unity and Freedom*», og i dette fremhevet de hvor viktig det er å leve i fred med hverandre. I juli 1972 sendte biskopene ut et nytt hyrdebrev på Swahili med engelsk oversettelse litt senere. «*Peace and Mutual understanding*» kalte de det. Her uttaler de seg meget rosende om den «forbausende fremgang som er utført i politikk, økonomi, forretninger, samfunnsutvikling og utdanning.» Særlig fremheves «the Father of our nation», Julius K. Nyerere og hans innsats også i internasjonal kontekst. Hyrdebrevet tar skarpt avstand fra klasseforskjell og nykolonialisme og kommer med kraftige sosialetiske oppfordringer, både på det nasjonale og på det internasjonale plan. Hentydningen til Sør-Afrika-regimet er tydelig. Så vender hyrdebrevet seg mot påstanden om at religion er opium for folket og påstanden om at troen hindrer sosial fremgang, selv om man medgir at det også eksisterer reaksjonære troende.

10 Ibid. pp. 14 ff., 32, supplert med muntlige opplysninger fra Father Ndeukoya.

11 Ibid. p. 2.

Hyrdebrevet fremhever hvor viktig det er å delta i utviklingsarbeidet og roser ujamaa-prinsippet og Nyereres fremtidsplan, men: «It saddens us, however, to see that there are many who refute this basic right (dvs. religionsfrihet) and reject this attitude of our Government by attacking the faith of citizens of Tanzania. It is obvious that such opinions are not Tanzanian but come either from foreigners or from Africans used as stooges to spread atheism.»¹² Når det her hevdes at en ekstrem gren av sosialismen i Tanzania ikke er nasjonal, men importert, da er dette ikke bare et taktisk klokt utsagn, men uten tvil i oværensstemmelse med de faktiske forhold. Enkelte aviser, især den statseide *Sunday News*, har flere ganger stillet provoserende spørsmål til kirken, for eksempel: «Ser De katolisismen som uforenlig med sosialisme i Tanzania? Hvis ikke, hvilke planer har kirken for å fremme sosialismen i Tanzania?» Kardinal Rugambwa svarte at kirken som sådan ikke har en spesiell katolsk utgave av sosialisme, eller av noe annet regjeringssystem. Kirkens medlemmer er en del av den lokale befolkning i Tanzania, og er dermed delaktig i den prosess som bestemmer hvilket politisk system Tanzania skal ha. Ellers svarte kardinalen at det er forskjellige utgaver av sosialisme. Hvis det dreier seg om ateistisk sosialisme, eller hvis sosialismen forkynner menneskerettigheter, men i praksis fornektet dem, da er disse totalitære former for sosialisme uforenlige med kirken. Derimot slutter kardinalen seg til den Ujamaa-sosialisme som er ublandet med fremmede elementer. Pressen har tydeligvis godtatt kardinalens svar, for den setter som overskrift over intervjuet: «*The Church is always revolutionary*».¹³

Men pressen er stadig på vakt, og etter en pressekonferanse, i forbindelse med bispemøtet i juni 1974 skriver *Sunday News*: «*Bishops condemn Violence in Liberation War,*» og et par dager senere har både *Uhuru* og *Sunday News* skarpt kritiske lederkommentarer til bispemøtet. Og biskopene rykker ut med en rettelse og en forklaring. Og nå er det tydelig at biskopene er mer politisk radikale enn de var to år tidligere, da de kategorisk forkastet bruk av vold i en politisk kamp. Fremdeles vil kirken gå fredens vei, men det kan oppstå en tvangssituasjon. «We therefore fully agree with the statement of the Tanzania Foreign Minister, Mr. J. Malecela, made in Dar es Salaam in February 1974: «When all the doors for negotiated settlement are

12 Peace and Mutual Understanding pp. 10 f., 1 ff., 16 ff.

13 *News Bulletin*. Information Service – Tanzania Catholic Secretariat, Dar es Salaam, 2nd April 1974 p.1.

closed, Africa is left with no other alternative but to fight»». Man forsikret også at kirke-kollekter til humanitære formål også kommer frigjøring til gode.¹⁴ Som for å forsikre uttrykkelig om sin positive holdning til afrikanske frigjøringsbevegelser, forteller det samme katolske informasjonsorgan at menigheter i Moshi stift har samlet inn 5 000 Shillings for frigjøring av Afrika og dette beløp er blitt overrakt distriktsformannen for Tanu. Dessuten forsikrer man om sin sympati med frigjøringen av Mozambique og kritiserer kirken der for å ha vært for taus om portugisernes grusomheter.¹⁵

I tidligere tider var det et konkurranse- og motsetningsforhold mellom den katolske kirke og de andre kirker og misjoner i det som nå er Tanzania. Dette er nå helt annerledes. Bengt Sundkler forteller hvordan forholdet begynte å forandres i 1961, altså før konsilet trådte sammen. Og nå er man kommet så langt at det er årlige sammenreff mellom den katolske og den anglikanske kirkes bispekonferanser. Hele klimaet er blitt endret i økumenisk retning. Istedenfor motarbeid er kommet organisert samarbeid. Det var derfor ganske naturlig at både den lutherske biskop Stefano R. Moshi, formann i Christian Council of Tanzania og den anglikanske biskopen av Dar es Salaam brakte hilsener ved den katolske kirkes hundreårsjubileum i 1968. Den økumeniske ånd kom i 1967 symbolsk til uttrykk da den lutherske biskop i Bukoba, J. Kibira ble presentert for Paul VI av kardinal *Rugambwa*.¹⁶

Jeg fikk i Tanzania inntrykk av at den katolske kirke, tross alle vanskeligheter, arbeider sindig og målbevisst og at den ekspanderer sterkt. Før jeg møtte kardinal *Rugambwa*, fikk jeg høre at han var meget hyggelig, men nærmest sjenert. Det er i alle fall sikkert at han opptrådte meget enkelt og naturlig. Da jeg kom gående over gårds-plassen mot erkebispegården (en leilighet i annen etasje i et katolsk senter) sammen med Father Ndeukaya, stod kardinalen og ventet på verandaen. Jeg følte det litt pinlig at jeg kom uforberedt uten jakke og med kortermet blå skjorte som var åpen i halsen, og nevnte det for kardinalen. Han viftet det vekk og sa at det var jo slik man måtte gå i Tanzania. Selv var *Rugambwa* iført en enkel hvit sutan og bar hverken ring

14 *News Bulletin* 22nd July 1974 p.1.

15 *Ibid.* pp. 2,5.

16 *Sundkler, Bara Bukoba pp. 346 f. (Våra vänner katolikerna)*; G. og F. A. Pedersen, *Afrikaglimt pp. 97 ff.*; *Light Love. Peace p. 29* (Christians seeking Unity. Her oppgis Kibiras audiens til 1967).

eller bispekers. Vi snakket hyggelig og uformelt sammen, blant annet om stat og kirke i Tanzania. Jeg mistet bærenettet med notisbok etc. da jeg reiste meg for å gå, og den 62-årige kardinalen bøyde seg lynsnart og tok det opp. Og han fulgte meg over gårdsplassen for at jeg ikke skulle ta feil av de mange dørene. En klok og ydmyk mann var mitt inntrykk av den katolske kirkes øverste leder i Tanzania.

Blant de andre kirkene er den *lutherske* den sterkeste. Ja, the *Evangelical Lutheran Church of Tanzania* er med sine 640 000 medlemmer den største av de lutherske kirkene i Afrika. Kirken har åpent gitt sin tilslutning til Arusha-erklæringen av 1967 og dermed til Nyerere-regjeringens politiske program.¹⁷ Den lutherske embetskirke i Tanzania ble dannet i 1963, og bak den ligger en historie som ennå ikke er hundre år, men som har engasjert tre tyske misjonsselskaper (Berlin, Bethel, Leipzig), den svensk-amerikanske Augustana-synoden, Svenska Kyrkans Mission, og senere også norske, danske og finske misjonærer. Kirken består nå av syv stift og synoder som alle har afrikanske ledere. Kirken har i sin forhistorie opplevd både vekkelse og splittelse.

I *the Lutheran Theological College*, Makumira har kirken en presteskole av høy standard. Da Haakon Flottorp i 1966 i *Norsk Tidsskrift for Misjon* skrev sine «Streif fra presteutdannelsen i dagens Afrika», hadde presteskolen en lærerstab på ni. Av dem var bare to afrikanere. Flottorp har sin doktorgrad, men de andre lærernes kvalifikasjoner opplyses det intet om. De syv utenlandske lærerne representerte fire nasjoner, og hver av dem virket der i to år eller mindre. Undervisningsplikten var femten timer pr. uke¹⁸ Alt dette forteller at standarden må ligge langt under et europeisk universitetsnivå. Studenttallet var i 1966 omkring hundre. Da Flottorp skrev sin artikkel, var studieordningen ved Makumira åpenbart under omlegning, uten at det gjøres nærmere rede for disse ting. Men vi får vite at det var studenter av to kategorier, med ti eller tolv års skolegang, og to slags kurser, begge fra da av fireårige. Vi får også interessante opplysninger om hvordan de forskjellige teologiske disipliner virker på afrikanerne. Det er tydeligvis lettest å undervise i bibelfagene, vanskeligere med kirkehistorien og aller vanskeligst med systematisk teologi. Flottorp er selvsagt oppmerksom på at afrikanernes vanskelighet med, og mang-

17 Sundkler, Bara Bukoba p. 356; Concise Dictionary of the Chr. World Mission p.584f.; Johannes Althausen: *Christen Afrikas auf dem Wege zur Freiheit*, Halle 1971 p. 28.

18 Haakon Flottorp, Streif fra presteutdannelsen i dagens Afrika, NOTM 1966 pp. 144 ff.

lende interesse for disse fagene i stor grad skyldes at både stoffutvalg, fremstillingsform og det filosofiske grunnlag for lærebøker i de nevnte fagene er helt og holdent preget av Europa.

Fra 1966 til 1974 har Lutheran Theological College i Makumira stort sett utviklet seg til sin fordel. Colleget har nå en stab på femten, og av dem er ni nasjonale. Fremdeles gis det et fireårig kurs som leder til Certificate in theology, men opptagelsesbetingelsen er nå 11 års skolegang eller tilsvarende. Dessuten hører det med en slags praktikum, det vil si «a year of internship», et læreår i en menighet under oppsyn av en prest. Undervisningssproget er swahili, men kjennskap til engelsk er obligatorisk. Som forkunnskaper til kurset som fører til Diploma in theology, kreves nå samme betingelser som ved Makarere University, og undervisningssproget er engelsk. Men selve kurset varer i knappe fire år og omfatter ikke noe practicumsår. Nytt er et kurs som skal føre til en B.D.-grad, forhåpentligvis i samarbeid med universitetet i Dar es Salaam. Colleget har et ypperlig bibliotek på nesten 15 000 bind. Det er for tiden 115 studenter. Noen av disse er prester som tar sikte på en B.D.-grad. For B.D.-studentene er gresk og hebraisk obligatorisk, for diplomstudentene bare gresk. To åttendedeler av studiet omfatter pastoralteologi, tre åttendedeler er bibelfag og tre åttendedeler er systematisk teologi. Kirkehistorie er også eksamensfag.¹⁹ Brødremenighetens kirke (the Moravians) i Tanzania kan sende en og annen av sine teologistudenter til Makumira, men ellers har kirken ikke villet slutte seg til den lutherske enhetskirke. Brødremenighetene hadde i 1967 ca. 80 000 medlemmer.

Anglikanerne begynte sitt misjonsarbeid i Tanganyika lenge før de andre reformasjonskirkene og har en kirke som i 1967 tellet 300 000 medlemmer. Kirken har tre små teologiske seminarer, nemlig *St. Cyprian's Theological College* i Lindi med 23 studenter i 1974, *St. Philip's Theological College* i Kongwa med 41 studenter og *St. Mark's Anglican Theological College*, Dar es Salaam med bare 14 studenter. Jeg har besøkt det siste colleget, som er under ledelse av den unge Father Martin Mbwana. St. Mark's åpnet i desember 1969 og er fremdeles under oppbygning. Beliggenheten er fin, et stykke utenfor Dar es Salaam. Lærerstabens består av en rektor og en engelsk misjonær samt to timelærere. Undervisningssproget er engelsk, mens de to andre ang-

19 Brev av 5. oktober 1974 fra fungerende rektor ved Lutheran Theological College, Makumira, Dr. Orville Nyblade.

likanske colleges også bruker swahili. Opptagelsesbetingelse er East African Certificate of Education med bestemte point og anbefaling fra lokalmenigheten. Et fire års studium fører enten frem til lisensiatgrad eller Diploma in Theology. Flesteparten av den lille studentflokken er slike som tar supplerende utdanning for å kunne bli ordinert, lærere, evangelister o.l. En stor del av undervisningen for slike studenter blir ledet av menighetsprester under biskopens tilsyn. I prinsippet står vi her overfor det samme som Tabor Seminary i Addis Abeba for tiden eksperimenterer med.

Akademisk sett har St. Mark's atskillige mangler, bl. a. er biblioteket på 5-600 bind ynkelig. Men colleget prøver å skape et åndelig miljø som kan være med å forme gode prester. Derfor spiller studentenes aktive deltagelse i andakts- og gudstjenesteliv stor rolle. Dette er forresten et gjennomgående trekk ved presteseminarer i Asia og Afrika.

Det er kirken som betaler studentenes utgifter. I studieplanen legges det selvsagt stor vekt på liturgi, afrikanske religioner og afrikansk kirkehistorie, og øverst på listen over fire pastoralteologiske fag står «Mission and Ministry in a Parochial setting.»²⁰

Det finnes mange andre kirkesamfunn i Tanzania enn de få som er omtalt her. Det er en ikke ubetydelig adventistkirke (30 000 medlemmer i 1967), en forbausende liten baptistkirke (3000 medlemmer i 1967) og et ukjent antall pinsevenner. I tillegg kommer de såkalte Independent Churches som har mange avskygninger, men som alle understreker helbredelse ved bønn, liturgi som gir utløp for sterke følelser og som er ledet av charismatisk utrustede afrikanere.

Jeg har inntrykk av at de løst *organiserte* Independent Churches i Tanzania har forholdsvis mindre tilslutning enn i mange andre afrikanske land. Men jeg er ikke i tvil om at innflytelsen fra disse kirkene eller bevegelsene gjør seg gjeldende innenfor de historiske kirkene, ikke minst i enkelte lutherske menigheter.

Den kristne kirke i Tanzania omfattet i 1967 ca. 30 prosent av folket, men den stiger langt sterkere enn befolkningen. Ifølge en autoritet som Lloyd W. Swantz har kirkene en årlig tilvekst på fra 7 til 10 prosent.²¹ Jeg antar at kirkemedlemmer utgjør ca. 37 prosent av befolkningen i Tanzania, og det er den best utdannede delen av folket.

20 *St. Mark's Anglican Theological College*, Dar es Salaam, (brosjyre, Nov. 1973) supplert med muntlige opplysninger ved Father M. Mbwana i mai 1974.

21 *Concise Dict. of the Chr. World Mission* pp. 584 ff.

Det er fremdeles ca. 3000 misjonærer i Tanzania. I de store kirkesamfunn er de alle under ledelse av afrikanere. Samtaler med generalsekretæren i Christian Council of Tanzania, anglikaneren Rev. Shauri, gav inntrykk av at det rår en økumenisk og samarbeidsvillig ånd.

Muslimene utgjorde i 1967 20-25 prosent av alle tanzanianere, men Islam er i dette landet sterkt oppblandet med elementer fra stamme-religionene. Tallet på tilhengere av disse er fremdeles større i Tanzania enn i Kenya og Uganda. Noen av kirkene i Tanzania har sett sin misjonsoppgave, men ennå har de behov for hjelp fra sine søsterkirker.